

ԿՈՆՏՆՏԵՍԱՅԻՆ ՅԵՎ
ԲՐԻԳԱԴԱՅԻՆ ՊԱՏԻ
ՔԵՐՔԵՐԻ
ԽՍԲԱԳԻՐՆԵՐԻ ՇԵՌԱԿԱ
ԴԱՍԸՐՔԱՑՆԵՐ

крестьянская
Газета

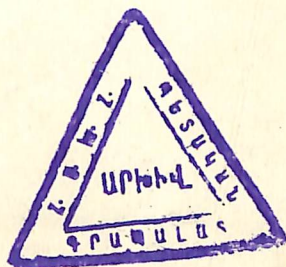
**ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

ՈԺԱՆԴԱԿ ԶԵՌՆԱՐԿ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ
ԿՈՆՍՈՒՆՏԱՆՏԻ ՅԵՎ ՇԵՌԱԿԱՅՈՂՆԵՐԻ ՀՍՍԱՐ

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ 5-ՐԴ

Կազմեց Հ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Խմբագրեց պրոֆ. Մ. ԱԲԵՂՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՀ ԺԿԽ-Ի
ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԶՈՒԹՅՈՒՆ
«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

ՅԵՐԵՎԱՆ 1938 թ.

Յ Ե Ր Կ ՈՒ Խ Ո Ս Ք

Հայոց լեզվի զասընթացի նպատակն է կոտնտեսային և բրիդադային պատի թերթերի խմբագրներին ու թղթակիցներին սովորեցնել՝ իրենց մտքերն արտահայտել պարզ ու ճշտորոշ:

Այդ ունակութիւնը ձեռք բերելու համար հեռակայողը նախ պետք է կարողանա ազատ կարգալ, առանց տառափախների ու կետադրական սխալների գրել և նյութը դասավորել վորոշ ծրագրով: Նա պետք է կարողանա նաև յերգիծանք մտցնել իր վորոշ նյութերի մեջ, վերպետղի ավելի հետաքրքիր ու գրավիչ դարձնի թերթը, ավելի շատ ընթերցող ներգրավի, վորով և ավելի լավ կհասնի իր նպատակին:

Հայոց լեզվի կոնսուլտանտը հենց այս նպատակներն էլ պետք է հետապնդի:

Հեռակայողներին լեզվի հատուկ զասագիրք չի ուղարկվում: Լեզվի կոնսուլտանտն ինքը, նկատի ունենալով հեռակայողների պատրաստութեան, մակարդակը, յուրաքանչյուր խմբի հետ պարապելիս առանձին դաս կարող է ընտրել մասնայական գպրոցների համար հրատարակված դասագրքերից: Կարելի յե նաև դասագրքի փոխարեն ոգտագործել վորևե տղագիր թերթ (շրջանային, կենտրոնական), հենց հեռակայողների լույս ընծայած պատի թերթերը և այլն:

Կարելի յե հեռակայողներին խմբերի բաժանել՝ ըստ նրանց պատրաստութեան, և յուրաքանչյուր խմբի հետ պարապել առանձին դասագրքով:

Սույն «Ոժանդակ ձեռնարկ»-ը, վոր կաղմված է գոյութիւն ունեցող քերականութեան դասագրքերի ոգտագործումով, նպատակ ունի վորոշ չափով նպաստել լեզվի կոնսուլտանտի աշխատանքին: Սրա մեջ զրված է հայոց լեզվի քերականութեան համառոտութիւնը, վորը կոնսուլտանտի համար ուղեցույց կլինի, իսկ հեռակայողների համար՝ ոժանդակ նյութ՝ կոնսուլտանտի անցածն ավելի լավ յուրացնելու համար:

Հասկանալի յե, վոր այսքան փոքրածավալ գրքուղիւմ հնարավոր չեր քերականութեան բոլոր կանոններն իրենց բոլոր

մանրամասնութիւններով գետեղել: Դիրքը կազմելիս հաշվի չենք առել, վոր պակասը կլրացնեն լեզվի կոնսուլտանտները, վորոնք շրջանային կենտրոնի ղարոցի լավագույն զասատուններից են լինելու:

Պարապմունքի ընթացքում գլխավոր շեշտը պիտի դնել գործնական աշխատանքի վրա: Դասախոսութեան սխեմայով լեզու սովորեցնել հնարավոր է: Հեռակալողներին շարունակ գործնական աշխատանքներ պիտի տալ և հենց այդ աշխատանքներն ուղղելու ընթացքում սովորեցնել քերականութեան հիմունքները, ընդունված կանոններն ու որենքները:

Ամբողջ ձեռնարկը բաժանված է 8 դասի (յուրաքանչյուր դասը յերկու ակադեմիական ժամ), վորի հետևանքով նյութը ծայրահեղորեն խտացված է: Սակայն այդ արված է նկատի առնելով այն հանգամանքը, վոր պարապմունքները վերջանալուն յերկար ժամանակ չի մնացել: Տեղական պայմաններից յեկնելով, յեթե ժամանակը ներքում է, կոնսուլտանտը կարող է դասերի թիվն ավելացնել, վորով ավելի շատ ժամանակ կունենա նյութը մանրամասնորեն անցնելու համար:

ԿԱԶՄՈՂ

I Դ Ա Ս ՀՆՋՅՈՒՆ, ՏԱՌ, ՎԱՆԿ

Հնչյուն և տառ.—Հնչյունի գրավոր արտահայտութիւնը կոչվում է գիր կամ տառ: Հայոց լեզվի այբուբենն ունի հետևյալ տառերը. ա, բ, գ, դ, ե, զ, լ, թ, ժ, ի, լ, լա, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, յ, ն, շ, ո, չ, պ, ջ, ու, ս, վ, տ, բ, ց, ռ, փ, բ, օ, ֆ:

Բացի սրանից կա նաև «ե» նշանագիրը, վոր յ⁺ե⁺ տառերի միացութիւնն է և արտահայտում է յեմ հնչյունները:

«Ա» հնչյունի համար առանձին տառ չկա մեր այբուբենում, այլ գրվում է «ա+ւ» յերկտառով: Է, Ի, Օ տառերը գործածվում են հին գրքերում: «Է» տառի հնչյունն է «Ե», «Ի» տառինը՝ «Վ» կամ «Ա», իսկ «Օ» տառինը՝ «Ո»:

Հնչյուններից կազմվում են բառեր, բառերից՝ նախադասութիւններ կամ խոսքեր, վորոնցով արտահայտում ենք մեր մտքերը:

Մեր հնչյուններից վեցը ձայնավոր են (ա, ե, լ, ի, ո, ու), մնացածը՝ բաղաձայն:

Վանկը կազմվում է մեկ կամ մի քանի հնչյունից: Մեկ հնչյունն առանձին կարող է վանկ կազմել միայն այն դեպքում, յերբ ձայնավոր է: Յեթե վանկը կազմված է մի քանի հնչյունից, զրանից ձայնավոր է միայն մեկը:

Միավանկ և բազմավանկ բառեր.—Յեթե բառի մեջ միայն մեկ ձայնավոր կա, բառը միավանկ է: Յեթե մեկից ավելի ձայնավոր կա, բառը բազմավանկ է:

Միավանկ բառեր.—Հավ, ոձ, ձի, գետ, ջուր:

Բազմավանկ բառեր.—աթոռ, ապակի, մթնել=մըթնել, վաքերահող, առագաստանգավ, կոլտնտեսական, դասախոսութիւններ:

Տողադարձ.—Մի բան գրելիս, յերբ ամբողջ բառը մի տողի վերջում չի տեղավորվում, տողադարձ ենք անում, այսինքն՝ բառի մի մասը տանում ենք հաջորդ տողը: Այդ դեպքում տողի վերջում գրվում է յենթամնա (-) նշանը:

Տողադարձի ժամանակ բառը բաժանում ենք վանկերի և ամբողջ վանկը կամ վերի տողումն ենք գրում, կամ տակի տողն ենք անց կացնում: Վանկը կիսել չի կարելի: Դրա համար պետք է լավ իմանալ բառերը վանկերի բաժանելու կանոնը:

Բառերը վանկերի բաժանելիս՝

ա) Յեթե յերկու ձայնավորների միջև կա մեկ բաղաձայն, այդ բաղաձայնը արվում է հաջորդ վանկին (ա-սա, ա-պա, Ա-վո, կատու, փո-ղոց, ա-պա-հով, ա-մե-նա-զո-րեղ):

բ) Յեթե յերկու ձայնավորների միջև կա յերկու բաղաձայն, մեկ բաղաձայնը արվում է նախորդ վանկին, մյուսը՝ հաջորդին (կար-միր, պատ-կեր, Վարդան, ար-տա-կարգ):

գ) Յերկու ձայնավորների միջև յերկուսից ավելի բաղաձայն լինելու դեպքում վերջին բաղաձայնը պիտի տալ հաջորդ վանկին, մյուսները թողնել նախորդին (յերկ-բա-գունդ, արթ-նա-նալ):

դ) Բառերի մեջ «ը» ձայնավորը սովորաբար չի գրվում. ուրիշակ՝ գրում ենք՝ մկրատ, սրտակից, մզկտալ, բայց արտասանում ենք, մըկրատ, սըրտակից, մըզկտալ: Տողադարձ անելիս «ը» ձայնավորը միշտ գրվում է իրանից բաժանված վանկերի մեջ՝ որինակ՝ գըռ-նել, քաղ-ցըր, մըկ-րատ, սըր-տա-կից, մըզ-կը-տալ:

Ձայնավորություն.— Յերբ բառերից հետո նոր վանկ է ավելանում և շեշտն անցնում է դրա վրա, բառի վերջին վանկի ձայնավորը, շեշտը կորցնելով, մի շարք դեպքերում փոխվում է մի ուրիշ ձայնավորի կամ բաղաձայնի, կամ թե դուրս է ընկնում. որինակ՝ յերկիր—յերկրային, սիրտ—սըրտակից—սրտակից, այգի—այգեգործ, բարի—բարություն, ձու—ձվածե, դարթուն—դարթեթե, ջուր—ջըրաման—ջրաման, կես—կիսել, մատչան—մատենավար, լույս—լուսավոր, պաշտոնյա—պաշտոնեյություն:

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

1. Անգիր իմանալ և գրել հայերենի այբուբենն ընդունված հաջորդականությամբ: Գրել ձայնավոր տառերն առանձին:

2. Գրել 10 միավանկ բառ, 20 բաղմավանկ բառ:

3. Վանկերի բաժանել հետևյալ բառերը՝ մատիտ, տետրակ, առաստաղ, յերկրագործ, պատրվակ, կրունկ, բերքահավաք, դասընթաց, հրատարակչություն, անտնտեսավարություն, հարվածային, գրգռվել, խաչտել:

Ս Տ Ո Ի Գ Ի Ձ Հ Ա Ր Ց Ե Ր

ա) Վերն և վանկի հիմքը:

բ) Վանկերի բաժանման որևէք յժբբ և հաբկավոր լինում մեզ:

II Դ Ա Ս

ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՐԶ, ԲԱՐԴ, ՅԵՎ ԱԾԱՆՑԱՎՈՐ ԲԱՌԵՐ. ԱՐՄԱՏ

Բարդ բառերը կազմվում են յերկու (սակավ անգամ՝ յերեք) բառի միացումից: Որինակ՝ կոշկակար բառը բաղկացած է կոշիկ և կառ(ել) բառերից: Բարդ բառերի յերկու բաղադրիչ մասերի միջև սովորաբար գրվում է «ա» ձայնավորը (հողակալ), որինակ՝ դաս-ա-գիրք: Բայց կարող են լինել նաև առանց դրան: Որինակ՝ հացթուխ:

Ածանցական բառերը կազմված են մեկ բառից կամ արմատից և մեկ ածանցից (ընկեր-ական, մատ-նոց, ձի-ավոր, հիա-նալ):

Ածանցները կամ ածանցական մասնիկներն առանձին վերջբաժ՝ իմաստ չունեն, բայց յերբ սկզբից կամ վերջից միանում են բառին, նրան նոր իմաստ են տալիս. (ձի՝ կենդանի յե, ավոր՝ առանձին վերջբաժ իմաստ չունի, ձի-ավոր՝ ձի նստած մարդ):

Բառի սկզբից միացող մասնիկները կոչվում են նախածանց (ան-տուն, դժ-բախտ, ա-ղետ), իսկ բառի վերջից միացողները՝ վերջածանց (ող-ային, հարված-ային, ստախանով-ական, փայտեղեն, փողոց-ային, գետ-ակ):

Պարզ կամ արմատական բառ կոչվում են այն բառերը, վորոնք վոչ բարդ են և վոչ ել սկզբից կամ վերջից վորեն մասնիկ ունեն. որինակ՝ հաց, հող, վոչթար, բաժակ:

Արմատ բառի այն պարզ մասն է, վոր մենակ չի գործածվում իբրեւ առանձին բառ, այլ գործածվում է ածանցների հետ միացած, կամ ուրիշ բառերի հետ բարդված. որինակ՝ ճի արմատից, վոր իբրեւ բառ չի գործածվում, կազմվում են՝ հիանալ, հիացում, հիառթափվել:

Ծանոթ.— Ածանցական բառերը կարող են կազմվել նաև բարդ բառերից (դաստակարգ-ային, մատենագր-ական, փա-րասիր-ություն), ինչպես և ածանցական բառերից (ժողո-

վուրդ, ժողովրդ—ական, ժողովրդական—ություն, համա—
ժողովրդական և այլն):

Բարդ բառերը ևս կարող են կազմվել ածանցական բառե-
րից. որինակ՝ ժողովուրդ, ժողովրդասեր:

ԿՐՃԱՏ ԲԱՌԵՐ.—Մեր լեզվում, ինչպես նաև խորհրդային
մյուս ժողովուրդների լեզուների մեջ, գործածվում են մի քանի
բառերի կրճատ միացման ձևեր. դրա համար վերցնում են.

ա) Մի բառն ամբողջությամբ, մյուս բառի մի մասը (առ-
բաժին—առողջապահության բաժին, գյուղխորհուրդ—գյուղական
խորհուրդ և այլն):

բ) Յերկու կամ յերեք բառերի մասերը (խմրիտ—խմբա-
գրական կուլեգիտ, շրջգործկոմ—շրջանային գործադիր կոմիտե,
կենտկոմ—կենտրոնական կոմիտե և այլն):

գ) Բառերի սկզբնատառերը (ԲՈՒՀ—բարձրագույն ուսում-
նական հաստատություն, ՄՏԿ—մեքենայական և տրակտորային
կայան և այլն):

Պատի թերթի խմբագիրներին խորհուրդ և տրվում այս
կարգի կրճատումներից խուսափել: Հաճախ այս կրճատումներն
այնպիսի արտառոց ձևեր են ստանում, վոր ընթերցողը վռչինչ
չի հասկանում: Նման կրճատ միացություններով կարելի չե
գործածել միայն այն բառերը, վորոնք վաղուց արդեն գործա-
ծություն մեջ են մտել և ընթերցողներին լավ ծանոթ ու հաս-
կանալի չեն:

ԲԱՌԵՐՆ ԻՐԱՐ ՆԿԱՏՄԱՄԲ և ըստ իրենց իմաստի լինում են.

ա) Նույնանիւ (նույն նշանակություն ունեցող) այտ—
թուշ, մազ—հեր, վախ—յերկյուղ և այլն:

բ) Համանիւ (նման նշանակություն ունեցող) հիանալի—
սքանչելի, ավարտել—վերջացնել, նուրբ—քնքուշ և այլն:

գ) Համանու—գրությունը իրար նման են, նշանակությամբ՝
տաքեր, որինսկ, հոտ (վոչխարի), հոտ (ծաղկի), սեր (կաթի),
սեր (զգացմունք) և այլն:

դ) Հականիւ—իրար միանգամայն հակադիր իմաստ ունեն
(սուր, բութ, կարճ, յերկար, մեծ, փոքր և այլն):

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Գրեցեք 10 պարզ, 10 բարդ բառ, 5 նախաձանցով և 5
վերջաձանցով բառ:

Սույն հատվածն արտագրեցեք, ածանցված բառերի տակ
մեկ դիժ քաշելով, բարդ բառերի տակ՝ յերկու դիժ:

«Հողը, նրա ընդերքը, ջրերը, անտառները, գործարանները,
Ֆարրիկները, հանքահորերը, հանքերը, յերկաթուղային, ջրային
ու ոռոգային տրանսպորտը, բանկերը, կապի միջոցները, պետու-
թյան կազմակերպած խոշոր գյուղատնտեսական ձեռնարկու-
թյունները (խորհրդային տնտեսությունները, մեքենատրակտո-
րային կայանները և այլն), ինչպես նաև կոմունալ ձեռնարկու-
թյունները և բնակարանային հիմնական ֆոնդը քաղաքներում
ու արդյունաբերական վայրերում, պետական սեփականություն,
այսինքն համաժողովրդական ունեցվածք են»:

(ԽՍՀՄ Ստալինյան Սահմանադրության 6-րդ հոդվածը)

ՁԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Խոսքի մասեր — Խոսքի մասերն են՝ գոյական, ածական, թվական, դերանուն, բայ, մակբայ, կապ, շաղկապ, ձայնարկություն:

Գոյական կոչվում են այն բառերը, վորոնք ցույց են տալիս մեզնից դուրս և մեզնից անկախ գոյություն ունեցող վորեւէ առարկա, կամ իրրեւ այդպիսին մտածված վերացական առարկա, հասկացողություն (գիրք, սեղան, նստարան, ջուր, ոգ, հող, մարդ, թռչուն, զարմանք, փառք, քաջություն, տանջանք):

Գոյական անունները լինում են հատուկ և հասարակ:

Հատուկ անուն կոչվում են այն գոյական անունները, վոր տրվում են նույն տեսակի առարկաներից միայն մեկին առանձին վերցրած, այսպէս են մարդկանց անունները (Տիգրան, Սուրեն և այլն), աշխարհագրական հատուկ անունները՝ քաղաքներ, գյուղերի, գետերի, լճերի, ծովերի, լեռների անունները (Յեւրեան, Հայաստան, Կազբեկ, Քուռ, Կիրովաբադ և այլն):

Հասարակ կոչվում են այն անունները, վոր տրվում են միևնույն տեսակի բոլոր առարկաներին, որինակ՝ բոլոր ծառերին ասում ենք ծառ, բոլոր կովերին՝ կով, բոլոր գրքերին՝ գիրք:

Գ Ո Յ Ա Կ Ա Ն Ի Թ Ի Վ Ը

Գոյականներն ունեն յերկու թիվ — յեզակի և հոգնակի:

Յերր գոյականը ցույց է տալիս մեկ առարկա, յեզակի յե (որինակ՝ գիրք, մատիտ, թերթ, դասախոս, ուսանող), յերր ցույց է տալիս մի քանի առարկա՝ հոգնակի յե (որինակ՝ գրքեր, մատիտներ, թերթեր, դասախոսներ, ուսանողներ):

ՀՈԳՆԱԿԻ ԴԱՐՁՆԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆԸ

ա) Միավանկ յեզակի բառերը հոգնակի դարձնելու համար վերջից ավելացնում ենք եր, որինակ՝ կով—կով+եր, հավ—հավ+եր, քար—քար+եր, սար—սար+եր:

բ) Բազմավանկ յեզակի բառերը հոգնակի դարձնելիս վերջից

ավելացնում ենք ներ, որինակ՝ ուսանող—ուսանող+ներ, դասարան—դասարան+ներ, նախիր—նախիր+ներ, պահարան—պահարան+ներ:

Ուշադրություն դարձրեք, յերր բազմավանկ բառը յեզակի թվում վերջանում է ն տառով, հոգնակի դառնալիս յերկու ն յե լինում իրար մոտ: Դրանցից մեկը բառավերջի «ն»-ն է, մյուսը «ներ» մասնիկի սկզբնատառը, որինակ՝ դասարան—ներ, պատճեն—ներ: Գրաբարից մնացած հոգնակի ձևեր են՝ վորդիք, տղայք և նմանները, փոխանակ՝ վորդիներ, տղաներ ձևերի:

Մի շարք բառեր դարարում վերջանում են ն տառով, աշխարհաբարում այդ ն տառը դուրս է ընկել: Այժմ այդ բառերի հոգնակիում վերականգնվում է դուրս ընկած ն տառը (որինակ՝ մատ—մատներ, դուռ—դուռներ, ձեռ—ձեռներ և այլն):

Բառք բառերը հոգնակի կազմելիս ա) յեթե յերկրորդ բաղադրիչ մասը միավանկ է և այդ միավանկ բառը բարդության մեջ էլ պահում է իր նշանակությունը, հոգնակիում ստանում է «եր» մասնիկը:

բ) Յեթե այդ միավանկ բառը բարդության մեջ իր նշանակությունը կորցնում է ու մի նոր իմաստ է ստանում, հոգնակիում ստանում է «ներ» մասնիկը (դասագիրք=դասի գիրք հոգնակի՝ դասագրքեր, սեահող=սե հող, զորագունդ=զորքի գունդ, հոգնակի՝ սեահողեր, զորագնդեր: Բայց ձկնորս, մարդասեր նշանակում են վոչ թե ձկան վորս, մարդու սեր, այլ ձուկ վորսացող, մարդ սիրող, հոգնակի՝ ձկնորսներ, մարդասերներ):

Հ Ո Ւ Ո Վ Ո Ւ Մ

Գոյականները, նայած թե խոսքի մեջ ինչպիսի պաշտոն ունեն, զանազան ձևերով փոփոխվում են: Գոյականի այդ փոփոխությունները կոչվում են հոլով:

Առանձին հոլովները կոչվում են՝ ուղղական, հայցական, սեռական, տրական, բացառական, (վերջավորությունը՝ ից, ուց), գործիական (վերջավորությունը՝ ու), ներգոյական վերջավորությունը՝ ում):

Հայցականը նման է ուղղականին, սեռականը՝ տրականին հոլովները սեռյակ գոյականը:

Յեզակի թիվ
Ուղղական—հայցական—սեռյակ
Հոգնակի թիվ
սեռյակներ

Սեռական-տրական — սենյակի սենյակներին
 Բացառական — սենյակից սենյակներից
 Գործիական — սենյակով սենյակներով
 Ներդրական — սենյակում սենյակներում

Գոյականների մեծ մասն այսպես են հորովվում: Կան գոյականներ, վորոնց սեռական-տրականը վերջանում են վոչ թի-ի-ով, այլ ու-ով, բացառականը՝ ուց (վորդի վորդու — վորդուց), ուրիշները՝ ան-ով, ոչ-ով և այլն): Ըստ այդ հատկանիշների ունենք հետևյալ հորովումները — ի, ու, ան, վա, ով, որ, ց:

Ուղղ. հայց. — սեղան, վոսիկ, դուռ, որ, քույր, հայր, Տիգրանենք
 Սեռ-տր. — սեղանի, վոսիկու, դռան, որվա, քույ, հոր, Տիգրանենց:

Մարդ, կին բառերը հոգնակի ունեն՝ մարդիկ, մարդկանց, մարդկանցից և այլն, կանայք, կանանց, կանանցից և այլն:

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

1. Գրեցեք 7 հատ միավանկ և 5 հատ բազմավանկ գոյական անուններ, դարձրեք հոգնակի:

2. Գրեցեք 5 հատ հասարակ և 5 հատ հատուկ անուններ:

3. Հորովեցեք հետևյալ գոյականները՝ քաղաք, գինի, այգի, ձուկ, ուսում, կառավարություն, բորբոքում, տուն, զարուհ, ամառ, ընկեր, մայր:

Ս Տ Ո Ի Գ Ի Չ Հ Ա Ր Յ Ե Ր

ա) Վորոնք են գոյական անունը հոգնակի դարձնելու կանոնները:

բ) Ի՞նչ շեղումներ կան այդ կանոնից:

IV Դ Ա Ս

Ա Մ Ա Կ Ա Ն

Ածական կոչվում են այն բառերը, վորոնք ցույց են տալիս առարկայի հատկությունը, վորակը, որինակ՝ կարմիր, լայն, մեծ, խելոք, կլոր, թույլ:

Ածականները գրվելով գոյական անվան վրա՝ անփոփոխ են մնում. որինակ՝ մեծ գիրք, մեծ գրքի, մեծ գրքեր և այլն: Բայց յերբ մենակ գործածվում են իբրև գոյական, հորովվում են ինչպես գոյականներ. որինակ՝ մեծ, մեծի, մեծից և այլն, բարի, բարու, բարուց և այլն:

Թ Վ Ա Կ Ա Ն

Թվական կոչվում են այն բառերը, վորոնք ցույց են տալիս առարկայի քանակը կամ կարգը. որինակ՝ յերեք, յոթը, ութը, ինը, տասը, տասնմեկ, հիսուն, վաթսուհորս և այլն: Առաջին, յերկրորդ, յերրորդ, հորրորդ, վեցերորդ, տասնհինգերորդ և այլն: Առաջինները կոչվում են Բանական թվական, յերկրորդները՝ դասական թվական:

Դասական թվականներից «առաջին» բառն առանձին կադալթյուն ունի, հետևյալ յերեքը կադմվում են քանակական թվականի արմատի վրա ավելացնելով յորդ մասնիկը, իսկ մնացածների վրա՝ երորդ մասնիկը (յերկ+րորդ, յեր+րորդ, չոր+րորդ, հինգ+երորդ, վեց+երորդ, յոթն+երորդ, ութ+երորդ, ինն+երրորդ, տասն+երորդ, տասնվեց+երրորդ և այլն: Դրա համար ել «յերրորդ», «չորրորդ» դասական թվականները գրվում են յերկու ըով:

Ուշադրություն դարձրեք նաև, վոր յոթը, ինը, տասը բառերի վերջին ն տառը, վոր դուրս և ընկել, վերականգնվում և (յոթներորդ, իններորդ, տասներորդ):

Դասական թվականները բառերով գրելու փոխարեն կարելի չե գրել՝

1) Հոսմեական թվանշաններով (I, II, III, IV, V, VI, VII:

XIV... XIX... XXII... XXIX... XXX... XXXV... XL, XLI...
L, LI... LIX, LX, LXI. և այլն:

2) Հայերենի այբուբենից կազմված թվանշաններով,—ա)
(, գ), դ, է, զ), լ), թ), ժ), ժա), ժբ), ժթ), ...ի), իա), իբ), ...
իթ) և այլն:

Այս դեպքում ա—թ միավորներն են, ժ—դ՝ տասնավորնե-
րը—ժ=10, ի=20, լ=30, խ=40, ծ=50 կ=60, հ=70, ձ=80,
ղ=90, ճ—ջ՝ հարյուրավորները, ո—ք՝ հազարավորները:

3) Արաբական թվանշաններով՝ 1-ին, 2-րդ 3-րդ... 9-րդ...
15-րդ, 176-րդ և այլն:

Թվականներն իրրեւ ածական զրվելով գոյականի հետ, ան-
փոփոխ են մնում. որինակ՝ յերկու գիրք, յերկու գրքի և այլն: Բայց
յերբ մենակ գործ են ածվում իրրեւ գոյական, հոլովվում են ինչ-
պես գոյականները. որինակ՝ վեց, վեցի, վեցից և այլն:

Յերբ գոյական անունը գործ է ածվում թվականի հետ, սո-
վորաբար այդ գոյականը, յերբ անորոշ է, զրվում է յեզակի թը-
վով, թեկուզ նշելիս լինի մեկից ավելի առարկա (որինակ՝ վեց-
մարդ, յոթ կով, հինգ որսթերթ):

Գոյական անունը թվականի հետ գործածելիս հոգնակի
թվով է գրվում այն դեպքում, յերբ անհրաժեշտ է հատկապես
շեշտել գոյականի բազմաթիվ լինելը, առանձնապես, յերբ գոյա-
կանը վորոշ է (Բազվի 26 կոմունարները, Գերմանիայի առա-
նյակ հազարավոր դործազուրկները և այլն):

Հ Ո Գ Ե Ր

Հոդ կոչվում են ըս, ըդ, ը (ձայնավորներից հետո՝ ս, դ, ն)
բառերը, վորոնք մենակ չեն գործածվում, այլ զրվում են ան-
վան վրա վերջից և նրա հետ միացած են զրվում. որինակ՝ գիր-
քըս (=իմ գիրքը), գիրքդ (=քո գիրքը), գիրքը (=նրա գիրքը,
կամ մի ծանոթ, վորոշ գիրք), սովորական՝ գրությամբ՝ գիրքս,
գիրքդ, գիրքը կամ գիրքն:

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

Դերանուն կոչվում են այն բառերը, վորոնք նախադասու-
թյան մեջ գրվում են գոյական անվան (հատուկ կամ հասարակ)
փոխարեն:

Դերանվան մի քանի տեսակներ կան.

ա) Անձնական (յես, դու նա, ինքս, ինքդ, ինքը):

բ) Ցուցական (այս, այդ, այն, սա, դա, նա):

գ) Ստացական (իմ, քո, իր, մեր, ձեր, իրենց):

դ) Փոխադարձ (իրար, միմյանց):

ե) Հարցական (ո՞վ, ի՞նչ, վ՞ր, քանի՞, վ՞րքան, ի՞նչքան,
վ՞որպես և այլն):

Դերանուններն իրրեւ գոյական հոլովվում են հետևյալ ձևով

Յեզակի

Ուղղ.—	յես	դու	նա	ինքը	ո՞վ
Սեռ.—	իմ	քո	նրա	իր	ո՞ւմ
Տր.—	ինձ,	քեզ	նրան	իրեն	ո՞ւմ
Հայց.—	ինձ,	քեզ	նա, նրա	ինքը, իրեն	ո՞ւմ, ո՞վ
Բաց.—	ինձնից	քեզնից	նրանից	իրենից	ու՞մնից
Գործ.—	ինձնով	քեզնով	նրանով	իրենով	ու՞մնով
Ներգ.—	ինձնում	քեզնում	նրանում	իրենում	ու՞մնում

Հոգնակի

Ուղղ.—	մենք	դուք	նրանք	իրենք	ու՞րքեք
Սեռ.—	մեր	ձեր	նրանց	իրենց	—
Տր.—	մեզ	ձեզ	նրանց	իրենց	—
Հայց.—	մեզ	ձեզ	նրանց	իրենց	—
Բաց.—	մեզնից	ձեզնից	նրանցից	իրենցից	—
Գործ.—	մեզնով	ձեզնով	նրանցով	իրենցով	—
Ներգ.—	մեզանում	ձեզանում	նրանցում	իրենցում	—

Նա դերանվան պես հոլովվում են՝ սա, սրա, սրան, սրանից
և այլն. դա, դրա, դրան և այլն:

Այս, այդ, այն դերանունները չեն հոլովվում: Դրանք հաճախ
գործածվում են ածականաբար, որինակ՝ այս գիրքը, այս գրքի
և այլն:

Ածական դերանունն են նաև՝ քանի, վորքան, ինչպիսի և այլն:

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Արտադրեցեք հետևյալ հատվածը՝ ընդգծելով ածականները,
թվականները և դերանունները.

«Մեր կոլանտեսուլթյան բրիգադներն այս տարի դաշտ
դուրս յեկան մեծ յեռանդով: Նրանք ցանքը կատարեցին վեց ո-
րում, բարձր վորակով, զտած ու ախտահանած սերմով: Սրա հե-

տեանքով այս տարի ավելի շատ բերք ենք սպասում, քան անց-
յալ տարի: Յանքից հետո կուտնտեսութեան վարչութիւնը յեր-
րորդ բրիգադին բարձրացրեց կարմիր տախտակին:

Ս Տ Ո Ւ Գ Ի Չ Հ Ա Ր Յ Ե Ր

- ա) Վեր բառերն են կոչվում ածական:
- բ) Ածականը յերբ չի հոլովվում և յերբ և հոլովվում:
- գ) Թվականները քանի տեսակ են լինում:
- դ) Թվականը յերբ չի հոլովվում և յերբ և հոլովվում:
- ե) Դերանունները յերբ են գործածվում:
- զ) Վորոնք են դերանունների տեսակները:
- է) Վորոնք են հոգերը:
- ը) Ի՞նչ նշանակութիւն ունի և հոգը:

V Դ Ա Ս

Բ Ա Յ

Բայ կամ դիմավոր բայ կոչվում են այն բառերը, վորոնք
ցույց են տալիս գործողութիւն կամ լինելութիւն (անել, լինել,
և, կա) և դեմք (անձ), վորին վերագրվում և գործողութիւնը:

Դեմքը յերեք տեսակ և. առաջին դեմք՝ խոսող անձը (յեզա-
կի՝ յես, հոգնակի՝ մենք), յերկրորդ դեմք՝ խոսակից անձը, վո-
րին դիմում և խոսողը (յեզակի՝ դու, հոգնակի՝ դուք), յերրորդ
դեմք՝ մի ուրիշ անձ կամ իր, վոր վոչ խոսողն և, վոչ խոսակի-
ցը (յեզակի՝ նա, հոգնակի՝ նրանք): Որինակ՝ խոսողը գնալու
գործողութիւն վերագրելով իրեն, ինքն իր համար ասում և գը-
նացի (=յես գնացի, առաջին դեմքի բայ). խոսակցին վերագրե-
լով գործողութիւնը՝ ասում և գնացիր (=դու գնացիր, յերկ-
րորդ դեմքի բայ): Իսկ մի ուրիշի համար՝ գնաց= (նա գնաց, յեր-
րորդ դեմքի բայ):

Բայը յեզակի թվով և, յերբ դեմքը մի առարկա յե ցույց
տալիս. հոգնակի թվով և, յերբ դեմքը մեկից ավելի առարկա յե
ցույց տալիս: Որինակ՝ գնաց՝ յեզակի յե (նա մենակ գնաց).
գնացին՝ հոգնակի յե (նրանք բոլորը գնացին):

Դ Ե Ր Բ Ա Յ

Բայերի արմատներից կամ բներից, ալ, ել, ած, ում, լիս,
թիւն ցույց տվող գոյականներ և ածականներ (ու մակբայներ),
վորոնք դեմք չունեն, և կոչվում են դերբայ կամ անդեմ բայ.
որինակ՝ գնալ, գնացած, գնալու, գնալիս, գնում, գրել, գրած,
գրելու, գրելիս, գրում:

Խ Ո Ն Ա Ր Հ Ո Ւ Մ

Բայի փոփոխութիւնները, վորոնցով կազմվում են բայի
ձևերը, կոչվում են խոնարհում: Ձևերը պարզ են, յերբ մի րատ

են, բաղադրյալ են, յերբ կազմված են մի գերբայից և եւմ կամ լինեմ բայերի ձևերից:

Բայի ձևերը ցույց են տալիս՝ դեմք, թիվ, ժամանակ (ներկա, անցյալ, ապագան) և յեղանակ (սահմանական, հրամայական, ըղձական, յենթադրական, հարկադրական):

ԲԱՅԻ ԽՈՆԱՐՀՄԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

(Գլխավոր ձևերը)

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՅԵՂԱՆԱԿ

Ներկա

Ցեղակի

Գրում եմ

Գրում ես

Գրում են

Անցյալ անկատար

Գրում էի

Գրում էիր

Գրում էր

Ապառնի

Գրելու յեմ

Գրելու յես

Գրելու յեն

Ապառնի անցյալ

Գրելու էի

Գրելու էիր

Գրելու էր

Վաղակատար

Գրել եմ

Գրել ես

Գրել են

Վաղակատար անցյալ

Գրել էի

Գրել էիր

Գրել էր

Հոգնակի

Գրում ենք

Գրում եք

Գրում են

Գրում էինք

Գրում էիք

Գրում էին

Գրելու յենք

Գրելու յեք

Գրելու յեն

Գրելու էինք

Գրելու էիք

Գրելու էին

Գրել ենք

Գրել եք

Գրել են

Գրել էինք

Գրել էիք

Գրել էին

Հարակատար

Գրած եմ

Գրած ես

Գրած են

Հարակատար անցյալ

Գրած էի

Գրած էիր

Գրած էր

Անցյալ կատարյալ

Գրեցի

Գրեցիր

Գրեց

Հրամայական

Գրի՛ր

(Ունի միայն յերկրորդ դեմք)

ԸՂՁԱԿԱՆ ՅԵՂԱՆԱԿ

Ապառնի

Գրեմ

Գրես

Գրի

Ապառնի անցյալ

Գրեյի

Գրեյիր

Գրեր

ՅԵՆԹԱԴՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՆԱԿ

Ապառնի կամ ներկա

Կը գրեմ

Կը գրես

Կը գրի

Կը գրենք

Կը գրեք

Կը գրեն

Անցյալ

Կը գրեյի

Կը գրեյիր

Կը գրեր

Կը գրեյինք

Կը գրեյիք

Կը գրեյինք*)

Յենթադրական անցյալը կոչվում է նաև «պայմանական»

*) Մյս ձևերը սովորական գրությամբ գրվում են առանց ը տառի.

ՀԱՐԿԱԴՐԱԿԱՆ ՅԵՂԱՆԱԿ

Ապառնի կամ ներկա

Պիտի գրեմ

Պիտի գրես

Պիտի գրի

Անցյալ

Պիտի գրեյի

Պիտի գրեյիբ

Պիտի գրեբ

Պիտի գրենք

Պիտի գրենք

Պիտի գրենք

Պիտի գրեյինք

Պիտի գրեյիք

Պիտի գրեյինք

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

Կան և անկանոն բայեր, վորոնք խոնարհման այս ընդհանուր կանոնին չեն յենթարկվում, այլ շեղվում են դրանից. որին հակ' գալ բայի ներկա ժամանակը կլինի գալիս եմ և վոչ թե գալում եմ, ինչպես ասում են վորոշ բարբառներում: Լալ—լալիս եմ և վոչ թե լալում եմ, տալ—տալիս եմ և վոչ թե տալում եմ Բայց՝ կարգալ—կարդում եմ, հաղալ—հագում եմ: Առաջին յերեքն անկանոն բայեր են, վերջին յերկուսը՝ կանոնավոր:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

Մակերայ կոչվում են այն բառերը, վորոնք խոսքի մեջ վորոշում են բայի ցույց տված գործողության ձևը, (առաջին բրիգադն իր պլանը կատարում և հարվածայնորեն) կամ ածականի ցույց տված վորակի աստիճանը (ավելի մեծ, շատ մեծ):

ԿԱՊ, ԾԱՂԿԱՊ, ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

Կապ (նախադրություն և հետադրություն) կոչվում են այն բառերը, վորոնք նախադասության մի անդամը կապում են իր լրացման հետ (գնում եմ դեպի տուն):

Շաղկապ կոչվում են այն բառերը, վորոնք կապում են նախադասությունը նախադասության հետ կամ նախադասության համադասանդամները միմյանց հետ (գյուղթղթակիցը գնաց դաշտ և ուսումնասիրեց այնտեղ կատարվող աշխատանքը: Մարկոսը հայտնեց, վոր իրենց թերթը լույս է տեսնելու վաղը):

Զայնարկություն կոչվում են այն բառերը, վորոնք արտահայտում են խոսողի զգացմունքը, վերաբերմունքն այս կամ այն լերեռյթին (ախ, սհ, հեյ, ափսոս և այլն):

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Խոնարհեցեք վաղել բայը:

Վ Ռ Ա Ս

ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

Նախադասություն կոչվում է մեկ կամ մի քանի բառով արտահայտած միտքը (մտածությունը): Որին հակ' պատի քերթը լույս տեսավ, իմբիլոր կազմակերպեց քերթի բարձրագույն ընթերցանություն: Շտապեմ: Գործը սպասում է մեզ: Սրանցից յուրաքանչյուրը մի միտք է արտահայտում, ուրեմն և մի նախադասություն է:

ՊԱՐԶ ՅԵՎ ԲԱՐԴ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հաճախ մի քանի նախադասություն շաղկապվելով իրար հետ՝ կազմում են մի բարդ նախադասություն, որին հակ' Արամը գյուղ շտապեց, վորպեսզի խմբիլի նիստից չուշանա: Սա յերկու պարզ նախադասություններից կազմված մի բարդ նախադասություն է, վորի մեջ յերկու միտք է արտահայտված. 1) Արամը գյուղ շտապեց, 2) խմբիլի նիստից չուշանա: «Վորպեսզի» բառը շաղկապ է:

Ա Ս Ա Յ Վ Ա Շ

Ասացված կոչվում են պարզ և բարդ նախադասությունները, յերբ առանձին վերցրած մի ամբողջացած, լրացած միտք են արտահայտում: Որին հակ' 1) Բերքահավաքն սկսվել է: 2) Մենք մեր տառնորյա քերթը դարձրինք հեգորյա, վորպեսզի ավելի լավ լուսաբանենք բերքահավաքի խնդիրները: Սրանցից առաջինը պարզ նախադասություն է և միաժամանակ մի ասացված, յերկրորդը բարդ նախադասություն է և միաժամանակ մի ասացված: Բայց յերկրորդ նախադասության յերկրորդ մասը (վորպեսզի ավելի լավ լուսաբանենք բերքահավաքի խնդիրները) ասացված չէ, քանի վոր առանձին վերցրած լրիվ միտք չի արտահայտում:

Մենք խոսում ենք ասացվածներով: Միմյանց հաջորդող ասացվածներից են կազմվում մեր խոսվածքը, պատմվածքը, հոդ-

վածը, բանաստեղծութիւնը և այլն: Ամեն ասացվածից հետո
զըվում և վերջակետ:

ՄԻՋԱԴԱՍ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

Յերբեմն յերկու նախադասութիւններն իրար հետ շաղկապ-
վում են վոչ հաջորդաբար, այլ մեկը մյուսի մեջ մտնելով՝
որինակ՝ Արամը, վար հեռակայող է, այսոր պարապմունքի չի յե-
կել: Այստեղ գլխավոր նախադասութիւնն է՝ Արամն այսոր պա-
րապմունքի չի յեկել: «Հեռակայող է» յերկրորդական միջադաս
նախադասութիւն է, վոր մտել է գլխավոր նախադասութիւն
մեջ:

ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Նախադասութիւն գլխավոր անդամներն են ստորոգյալ և
յենթակա:

Ստորագյալը ցույց է տալիս վորեւէ գործողութիւն, վիճակ,
գրութիւն, հատկութիւն, վոր վերագրվում է յենթակային կամ
ստորոգվում է յենթակայի վրա:

Յենթական ցույց է տալիս այն առարկան, վորին վերագրը-
վում է կամ վորի վրա ստորոգվում է գործողութիւնը, վի-
ճակը, հատկութիւնը:

Բացի յենթակայից և ստորոգյալից՝ նախադասութիւն կազ-
մելու համար հարկավոր է նաեւ ստորոգում ցույց տվող մի բառ,
վորով յենթական և ստորոգյալը կապվում են միմյանց հետ: Այդ
բառն է եւ, լինել եյական բայը, վոր կարող է լինել նախադա-
սութիւն մեջ կամ չլինել, բայց բայի հետ հասկացվել, յենթադը-
վել: Որինակ՝ Վարդանը կարդում է: Այստեղ Վարդանը յենթա-
կան է (գործողութիւն կատարողը), կարդում է ստորոգյալն է
(յենթակայի կատարած գործողութիւնը ցույց տվող անդամը),
վորի հետ կա նաեւ է եյական բայը):

«Տունը բարձր է»: Այստեղ տունը յենթական է, բարձր ածա-
կանն ստորոգյալն է (յենթակայի հատկութիւնը ցույց տվող
բառը) և է՝ եյական բայը: «Վարդանը կարդաց»: Վարդանը՝ յեն-
թակա, կարդաց՝ ստորոգյալ, վորի հետ յենթադրվում է և էյա-
կան բայը:

Նախադասութիւն մյուս անդամները յենթակայի կամ ստո-
րոգյալի լրացումներն են, կամ լրացման լրացումները, վորոնք
միտքն ավելի յեն ընդարձակում ու պարզարանում, ցույց են
տալիս տեղը, ժամանակը, ձևը և այլն:

Զ Ե Ղ Չ ՈՒ Ի Մ

Պատահում է, վոր նախադասութիւն մեջ յենթական կամ
ստորագյալը և մյուս անդամները զեղչվում են, այսինքն բառե-
րով արտահայտված չեն լինում, այլ հասկացվում են իմաստով:
Որինակ՝ յես գիրք եմ կարդում, իսկ դու՝ լրագիր: Յերկրորդ նա-
խադասութիւն մեջ զեղչված է «ես կարդում», լրիվ կլիներ այս-
պէս՝ յես գիրք եմ կարդում, իսկ դու լրագիր ես կարդում:

ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

Յենթական և բայը իրենց դեմքով ու թվով համաձայն են
զրվում: Յեթն յենթական յեղակի յես, բայն ել յեղակի թվով և
զրվում: Յեթն յենթական յերբորդ դեմքի յես, բայն ել յերբորդ
դեմքով և զրվում:

Որինակ՝ հնձվորը գնաց. տրակտորիստը գործը վերջացրեց.
ուսանողը կարդում է. ծառը բարձր է:

Այս նախադասութիւնների մեջ յեղակի յեն և՛ յենթական
և՛ բայը:

Հնձվորները գնացին, տրակտորիստները գործը վերջացրին,
ուսանողները կարդում են. ծառերը բարձր են:

Այստեղ յենթականները հոգնակի դարձան, հոգնակի դար-
ձան նաեւ բայերը:

Բազմակի յենթականների բայը զրվում է հոգնակի, որինակ՝
Տիգրանը, Վարդանը, և Սուրենը գնացին:

ՇԱՐԱԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

Հայերենում բառադասութիւնը նախադասութիւն մեջ ընդ-
հանրապէս ազատ է: Ստորագյալը զրվում է սովորաբար յեն-
թակայից հետո (պարագմունքն սկսվեց): Սակայն վորոշ դեպ-
քերում, այս կամ այն իմաստը շեշտելու համար, կարող է յեն-
թակայի ու ստորագյալի տեղադրութիւնն արվել: Նույնպէս և
լրացումների նկատմամբ:

ՍՏՈՒԳԻՉ ՀԱՐՅԵՐ

1. Ի՞նչ է նախադասութիւնը:
2. Ի՞նչպիսի նախադասութիւններ են լինում:
3. Ի՞նչ է ասացվածը:
4. Վճռոնք են նախադասութիւն գլխավոր անդամները:
5. Կարող է լինել նախադասութիւն՝ առանց յենթակայի
կամ առանց ստորագյալի:
6. Կարող է նախադասութիւն կազմվել առանց եյական
բայի կամ «կապի»:

VII Դ Ա Ս

ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կետադրության նշանները գրավոր խոսքի մեջ խիստ կարևոր դեր են կատարում: Առանց այդ նշանների հաճախ մտքերն այնպես կխառնվեն, վոր վոչ միայն բան չի հասկացվի, այլ նույնիսկ հակառակ իմաստը կստացվի:

Կետադրության նշանները բաժանվում են 3 խմբի.

1. ՏՐՈՂՈՒԹՅԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ—վերջակետ (.), միջակետ (,), ստորակետ (,) և բուլթ (').

2. ԱՌՈՂՈՒԹՅԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ—շեշտ ('), հարցական նշան (?), և բացականչական նշան (!):

ԲԱՅԱՆԱՅՏՄԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ—չակերտներ (,, կամ « »), փակագծեր (), կախման կետեր (...), բաղմակետ (.....), գիծ (—), յենթամաս (-), ապաթարց ('):

Վերջակետը գրվում է յուրաքանչյուր պարզ և բարդ նախադասության վերջում, յերբ նախադասութունը ամբողջացած, յրացած միտք է հայտնում և մի առանձին ասացված է կադմում:

Միջակետը գրվում է ա) բարդ համադաս նախադասության մեջ համադաս նախադասություններից հետո. որինակ՝ բոլոր բրիգադները դաշտ դուրս յեկան. գերանդիններն ու մանգաղները պատրաստ եյին. խմբիդն իր թերթը դաշտ փոխադրեց. հնձի յեռուն շրջանն սկսվում եր: Այսպիսի նախադասությունները վերջակետով ել են բաժանվում իրարից:

բ) Ուրիշ ուղղակի խոսքը մեջ բերելիս, այդ խոսքից անմիջապես առաջ. որինակ՝ խմբագիրն ասաց. «Տղերք, մեր թերթի այս համարն անցյալից ավելի լավ դուրս յեկավ»:

Ստորակետը գրվում է ա) զլխավոր ու յերկրորդական նախադասությունների միջև (քեզ ասացի, վոր գնաս, թերթը բերես):

բ) Նախադասության բաղմակի համադաս անդամների միջև

(Արամը, Սուրենը, Մարկոսը և խորենը խմբկովի անդամներ են):

դ) Միջանկյալ բառերի և միջադաս յերկրորդական նախադասությունների յերկու կողմերում. 1) Մեր թերթը, իհարկե, ամենահաջողն է: 2) Մարկոսը, վոր չերեկ մեր տանն եր, պրդեն մեկնեկ և քաղաք:

«Յեվ» շաղկապից առաջ ստորակետ է գրվում այն դեպքում, յերբ հաջորդ նախադասության մեջ յենթական փոխվում է (նախադասը զիտե, վոր յես գնալու յեմ, և ինձ սպասում է), նաև այն դեպքում, յերբ այդ «և»-ը շեշտված է գործածվում (Յեվ Արամը, և՛ Վահանը, և՛ Մարկոսը ձիշտ ժամանակին յեկան):

Բուլթը գրվում է ա) բացահայտյալի վրա (հիմա կգա Արամը՝ մեր թերթի խմբագիրը): Բուլթի փոխարեն այս դեպքում գրվում է նաև ստորակետ:

բ) Ուրիշ ուղղակի, բայց շատ կարճ խոսքից առաջ (նա ասաց՝ ուզում եմ):

գ) Յերբ զեղջվում է ստորոգյալը (յես խմբագիր եմ, դու՝ թղթակից):

դ) Դերբայական լրացումով արտահայտած պարագայի վրա (այդ մասին տեղեկանալով՝ տուն շտապեցի):

Շեշտը գրվում է այն բառի վրա, վոր պիտի արտասանվի շեշտված:

Հարցական նշանը գրվում է այն բառի վրա, վորով հարցում է արվում:

Չակերտները գործ են ածվում ուրիշի ուղղակի խոսքը մեջ բերելիս:

Դրելիս չակերտների մեջ են առնում նաև թերթերի, ամսագրերի, գրքերի անունները:

Չակերտները գործ են ածվում նաև ծաղրական իմաստով:

Փակագծերի մեջ են առնվում այն միջանկյալ բառերն ու նախադասությունները, վորոնք հիմնական նախադասության հետ միասին հեռավոր կապ ունեն:

Կախման կետեր գրվում են կիսատ արտահայտած նախադասության վերջում:

Գիծը գրվում է այն ժամանակ, յերբ հաջորդաբար գրում են խոսակիցների անմիջական խոսքերը:

Որինակ՝

Արամը հարցրեց,

— Այստեղ խմբկովի նիստ լի՞քելու յե.

— Վոչ, հետաձգվել է, — պատասխանեց Տիգրանը:

— Ինչու:

— Գնալու յենք շրջանային կենտրոն:

Գծով նաև անջատվում են նախադասությունները:

Դժիկը դրվում է յերկու բառ իրար միացնելու դեպքում
(խրճիթ-ընթերցարան, աման-չաման):

Յենթամնան դրվում է տողադարձի ժամանակ:

Ապաքարքը՝ սղված ձայնավորների ը-ի փոխարեն — կ'ա-
սեմ, կ'առնի: Բայց աղաթարքը քիչ է գործածվում, գրում ենք՝
կասեմ կառնեմ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Գրեցեք մի փոքրիկ հոգված, վորի մեջ գործածեք բոլոր
կետադրական նշանները:

VIII Դ Ա Ս

Վ Ո Ջ Ը

Լեզվի կոնսուլտանտը պետք է հետևի հեռակայությունների վոճի
հասակությունը, պարզությունը, հարստությունը:

Պետք է հետևել, վոր կազմված թղթակցությունների մեջ
ավելորդաբանություններ ու կրկնություններ չլինեն: Վոճի հրո-
տակությունը խիստ անհրաժեշտ բան է թերթում աշխատողի
համար:

Նյութի բնույթից ել բղխում է վոճը: Ուրիշակ՝ ագրոտեխ-
նիկային վերաբերող հոդվածը պիտի գրված լինի ավելի գիտա-
կան վոճով, առա՛ց ավելորդ պաճուճանքների, իսկ դաշտում աշ-
խատողների թափն ու խանդավառությունը նկարագրելիս կա-
րելի յե գեղարվեստական թերթում տալ գրվածքին:

Գլխավորն այն է, վոր գրողն ամենից առաջ լավ տիրապե-
տի իր նյութին, պարզորեն գիտենա, թե ինչ խնդիր է արծար-
ծում, ինչ լուծում է պահանջում, և կարողանա իր մտքերը վո-
րժ հաջորդականությունում պարզել:

Պետք է խուսափել յերկար ու տաղտկալի առաջարկություններից:
Քիչ չի պատահում, վոր մի փոքրիկ փաստ հաղորդելու համար
թղթակիցն սկսում է դատողություններ անել շատ հետուններից
և իր նախարանն աչքան է ձգձգում, վոր նրա ծանրություն
տակ կորչում է հիմնական խնդրից, վորի մասին ուզում է գրել:

Վոճի, գրվածքի պարզություն, պատկերավորություն, ավե-
լորդաբանությունների, բառերի սխալ գործածություն և նման
խնդիրների մասին խոսելիս առավելապես պետք է ոգտագործել
հեռակայողների գրավոր աշխատանքները:

Մեկի գրածը պետք է տալ մյուսին՝ ուղղելու, Հաջող գր-
ված նյութերը պետք է կարգալ բոլորի առաջ և բացատրել, թե
վորժնք են նրա առավելությունները:

Պետք է խուսափել դավառարարառններից, ոտար բառերի ան-
տեղի գործածությունից, գոհակարանությունից և գրաբարաբանու-
թյունից: Պատի թերթի լեզուն պետք է լիովին հասկանալի լինի իր
ընթերցողներին:

Այս նպատակին պիտի հետապնդի լեզվի կոնսուլտանտը:
Այս նպատակին պիտի հետապնդեն նաև հեռակայողները:

NL0987279

15 янв. 1938
ՏՐՎՈՒՄ Ե ԶՐԻ

12

11
28 684

АРМЯНСКИЙ ЯЗЫК

Задание 5-ое

Составил А. АРУТЮНЯН

Редакт. проф. М. АБЕГЯН

Издательство Совнарк ма Арм. ССР „Хорурдани Айастан“
Ереван 1938 г.